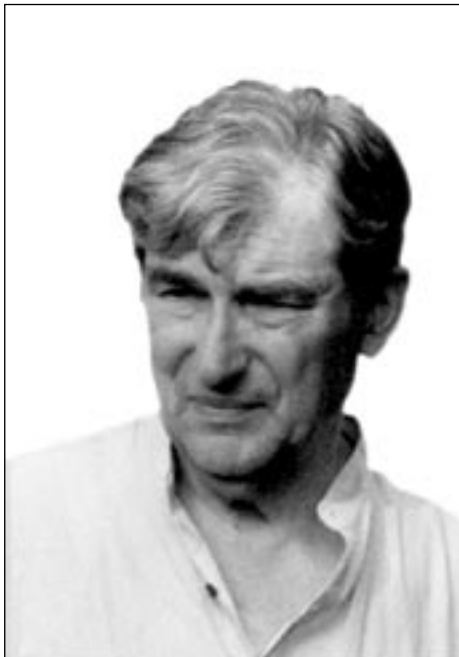

„Gömörrel kapcsolódom Hazámhoz és a Világhoz”

Köszöntjük a 80 éves Czenthe Zoltánt

Tornalján született 1929. január 9-én.

Felmenői között találjuk az 1406-ban említett, királyellenes összeesküvés résztvevőjeként fő- és jószágvesztésre ítélt **Pétert**, a felvilágosodás kori filozófus pap-író, **Istvánt**, anyai ágon pedig **Tavassy (Teichengraber)** Lajost, a budapesti evangélikus gimnázium, majd az iglói gimnázium híres tanárát, a magyar pedagógia reformkori (1831), európai hírű szervezőjét is.

A tornaljai református elemi iskolában kezdett el tanulni, tanítója, vitéz **otrokocsi Simon Gábor** egész életében emlegetett példaképe volt.

Bár beiratkozott a *Rimaszombati Protestáns Gimnázium*ba, családi okokból középiskolai tanulmányait a *Tornaljai Polgári Iskolában* kezdte el (1939–1940). Különbözeti vizsgával a *Székesfehérvári Cisztercita Gimnázium* tanulója lett (1940–1941). Meghatározó volt számára a *Sárospataki Református Kollégiumban* eltöltött 3 év (1941–1944).

A tornaljai szülői ház

A háborút követően a közel 400 éve Tornalján, és végig egyazon portán élő családnak 12 órán belül két igás szekérrel el kellett hagynia Csehszlovákiát. Az anyai ági miskolci rokonság fogadta be a kiutasított családot, így a *Miskolci Református Gimnáziumban* tanult tovább (1945–1948) és érettségizett le. Minden iskolában „színjeles” tanuló volt.

1948-ban jelentkezett a *Budapesti Műszaki Egyetem Építész Karára* és a másodikhoz képest is 50%-os pontfóklénnyel nyert felvételt.

Szenvedélyesen szeretett sportolni, szakmai tevékenységét is mintegy sportversenyként fogta fel. Gyermekkorában a futballt és atlétikát, később az evezést is művelte, minősített pingpongozó, majd teniszező volt. A játéksportok közül a sakkot, bridzset, gombfutballt is versenyszerűen űzte.

Már harmadéves egyetemi hallgatóként kinevezett demonstrátor (1950–1952) volt. A diploma megszerzése után 1952-től egyetemi tanársegéd, majd adjunktus: matematika és statika szaktárgyakat oktat 1964-ig.

1952-től 1954-ig ismert jó elméleti felkészültsége révén meghívásra az ország legnagyobb tervezőintézetében (*Iparterv*) a statikus szakfőmérnök tanácsadója. Tervezőmérnökként 1959-től 1969-ig a *Vasútervben* statikus szakosztályvezető. 1969/1970-ben a *Típustervben* megtervezi az újjalotai lakótelepre az ország legmagasabb (víztornyos) lakóépületét. 1970 és 1973 között a *Lakótervben* témafelelősként a hazai könnyűszerkezetes építési mód bevezetésének műszaki irányítója. 1973-tól 1977-ig az *Építésügyi Minisztérium* megbízásából az *Építéstudományi Intézetben* saját találmányát képező könnyűszerkezetes rendszer kidolgozása a feladata, majd 1977 és 1983 között az *Agrober* statikus szakfőmérnöke, ahol ismert falukutatásai révén a vállalatot e témában hivatalosan képviseli és miniszteri kitüntetésben is részesül. 1984-től nyugdíjazásáig, majd utána is a találmányát képező ú.n. „C-VÁZ”-rendszerrel épülő hűtőházak, határátkelők és más ipari- és középületek tervezését végzi, tervezője a Budapest Ó-utcai látható szerkezetű templomnak, valamint a nunciatúrán annak az alkalmi épületnek, ami alatt **II. János Pál** pápa a fogadását tartotta.

A műegyetemen (1953)

Teniszezés közben

Két szakmai könyve jelent meg: *Héjszerkezetek és matematikájuk* (1955), valamint *Ferdehajlítás és nagy külpontos nyomás* (1963).

Élete hú párja, **Pitrolffy-Szabó Zsuzsanna**, aki minden munkájában mellette állt. Házasságukból három gyermek, **Miklós** (1964), **Béla** (1966) és **Orsolya** (1968) született. Gyermekei is végigkísérték gömöri útjain, segítettek mindenféle helyszíni megörökítő és kutató munkájában. Miklós történészként jobbkeze és Orsolya, is családjakkal együtt állandó követői e nemes célnak.

Az 1983-ban született *Confessio gömöriensisben* így vall magáról és szülőföld-élményéről: „Az élet kivételesen jó volt hozzám: a nehézségek, küzdelmek, megpróbáltatások ellenében, eseményekben és az élet legkülönbözőbb területein eredményekben gazdag élet-pályámon növekvő rangot és sikereket, sok jó barátot, kedves rokont, szép családot adott.

Gömörrel való kapcsolatam a keretet jelentette és életutamhoz a harmóniát.

Hogy önmagamról idézzem: Gömör az a legkisebb, számomra osztatlan földrajzi egység, amelyen keresztül én mind Hazámhoz, mind a Világhoz kapcsolódom.

Itt születtem, és visszamenőleg valamelyik, feltehetően az avar honfoglalásig minden őszám is.

Más tájhoz, későbbi lakóhelyeimhez való kapcsolatam nem halványította el, nem zavarta öröklött vagy belém itatott, lehatárolt gömöri világomat. Egy teljes történelmi folyamat minden szálával, nagy és kis eseményeivel, jó és rossz örökségeivel, valóságával és álomképeivel, közegőshonosságával és röghöz kötöttségével vagyok gömöri. [...]

Ha valamiről nagyon sokat tudunk és állandó a kapcsolatunk vele, akkor az egy határon túl már nemcsak érdekes, majd érdekel, hanem lassan azonosulunk vele,

résziünké és szenvedélyünké válik. Én így vagyok Gömörrel.

Megpróbáltam mindent megismerni a tájból, történetéből, rég- és közelmúltjából, hogy az egész még egyszer – valószínűleg utoljára – egy élő egységként bennem testet öltjön. Ezután már csak helytörténeti, néprajzi kategóriákban fog tovább élni.

Mert amidőn Gömör Gömör volt, lassan a múlté. Szét esett a történelmi keret, megváltozik a táj, folyómedrek helyeződnek át, megközelíthetetlen mészkőmeredélyekre kényelmes makadám utat törnek, települések mennek tönkre, vagy karakterükből kivetkőzve uniformizálódnak, kis és nagy családok egy új olvasztóba sodródva vesztik el megkülönböztető jegyeiket, a mesebeli házikók hímporukat veszítik, a temetők nemes anyagú és rejtelmes üzenetű fejfáit hitvány »mű«-kó váltja fel, az abrosz nem hímzett, hanem nyomtatott és praktikusán könnyen mosható, a falvédó többé nem úgynevezett naiv »giccs«, hanem »hatóságilag zsúrizett«, az emberek arca barázdákkal nem tagolt, de sima és könnyen összetéveszhető, az élet nem emberien-küzdelmes, hanem globális nagy erőknél kiszolgáltatott.”

Mi, gömöriek elsősorban ezt az embert tiszteljük benne, aki – miután kiűzték otthonából – évtizedeken át állhatatosan, elkötelezetten kutatta, dokumentálta szülőházaja múltját, értékeit. Ismereteit több mint 300 vetített képes előadáson osztotta meg az érdeklődőkkel.

A *Gömöri Atlantisz* címen nyilvánosság elé került hatalmas fotóanyaga páratlan tablóját nyújtja Gömörország embereinek és épített örökségének. A 6. kötet az idei könyvhétre jelent meg. Ennek epilógusában egyebek mellett ezt írja:

„A képekkel és a szövegekkel egyszersmind az énbennem még meglévő régi gömöri világot is készen kapja az érdeklődő. És egy szellemiséget is, amelyiknek úgy vége van már, miként a régi arcoknak, fejfáknak, parasztházaknak, kúriáknak... annak a másik, emberibb világnak. A régi idők emberei meghaltak, a fejfákat eltűzelték, az épített kultúra lényegében eltűnt, megsemmisült.”

Mintha „*Atlantisz harangoz*”-na ezekben a kötetekben – ahogyan a gömöri, dobsinai gyökerű Reményik Sándor fogalmazott. Idézett versének soraiba ezúttal, kivételesen „Erdély” helyett „Gömör”-t, „székely” helyett „palóc”-ot illesztve:

*Mint Atlantisz, a régelsüllyedt ország,
Halljátok? Gömör harangoz a mélyben.
Elmerült palóc faluk hangja szól
Halkan, halkan a tengerfenéken.*

Ez a sorozat méltán kerül a jövő Gömör-kutatóinak alapművei közé. Nélküle jóval kevesebbet tudnánk Gömör múltjáról.

Köszönjük Czenthe Zoltánnak mindazt, amit szülőföldje, népe javára végzett. Kívánjuk neki, hogy sok-sok egészségben eltöltendő, termékeny évet kapjon Urunktól.

B. Kovács István

Emlékezések Szepesházy Kálmánra

2009. március 2-án bensőséges ünnepség volt Budapesten a Magyar Állami Földtani Intézetben (MÁFI). A Magyarhoni Földtani Társulat Tudománytörténeti Szakosztálya, illetve Budapesti Területi Szervezete – Általános Földtani Szakosztálya és a MÁFI rendezésében a tavaly elhunyt Szepesházy Kálmánra emlékeztek a megjelentek.

A szétküldött meghívó felidézte Szepesházy Kálmán életútját (amelyet 2001. március 1-én, Budapesten vetett papírra). Ezt idézzük: „1919. október 25-én születtem Gömör megyében, Felsőbalogon, ahol édesapám [...] erdőmérnök volt. [...] Az elemi iskola első négy osztályát a felsőbalogi állami katolikus iskolában végeztem, a középiskolát a rimaszombati állami reálgimnáziumban, ahol 1937-ben érettségiztem. [...] Különösen a felső négy évben az osztályunk mintaosztály volt, a tanáraink nagyon szerettek, és nagy lelkesedéssel foglalkoztak velünk. Egészen kiváló tehetségek akadtak közöttünk. Én csak a természettudományokban voltam a legjobb. Nagyon boldog diákéletünk volt. A tanáraink politikailag nem befolyásoltak sem jobb, sem bal irányban. Tudattalanul harmadik utasokká váltunk. Vallási előítéletek egyáltalán nem zavartak. Katolikusok, reformátusok, evangélikusok voltak közöttünk és zsidók is. Akkor antiszemitizmusnak Rimaszombatban még nyoma sem volt. [...] Negyedik gimnazista koromtól kezdve állandóan korrepetáltam. [...] Magamnak csak olyan foglalkozást tudtam elképzelni, amelynél [...] a természettudományokkal lehetett foglalkozni. Ilyen foglalkozás pedig [...] egy volt a tudomá-

som szerint: a természetrajz-földrajz szakos tanárság. [...] Prágába kerültem, s ott a Károly Egyetem cseh nyelvű részlegénél lettem egyetemista. [...] Prágában megismerkedtem a geológiával. [...] Egy csodálatos professzornak, **Kettnernek** Prága környékének, a fantasztikus földtani képződményeknek a hatására az lett a meggyőződésem, hogy engem a későbbi életemben a legboldogabbá a geológusi foglalkozás tehet. Atanári diplomát azonban mindenképpen meg akartam szerezni. [...] 1938-ban a Felvidék magyarlakta részének a Magyarországhoz való csatolása után tanulmányaimat a Pázmány Péter Tudományegyetem filozófia fakultásán folytattam [...] olyan kiváló professzoraim voltak, mint **Cholnoky Jenő**, **Mauritz Béla**, **Dudich Endre** és mások is. 1941-ben Mauritz professzor engem választott tanársegédnek. 1943 szeptemberében summa cum laude ledoktoráltam. Utána [...] halasztást már nem kérhettem, így október 1-én bevonultam Erdélybe a 24. hegyi határ vadász zászlóalj 1. századához Bereckre, a székelyföldi vasút végére [...] 1944-ben [...] bennünket, a pótzászlóalj katonáit is kiküldtek fegyver és élelem nélkül. [...] Kászonfelfiz határában egy gyönyörű, augusztus végi napon orosz hadifogságba estem. [...] Négy évig voltam orosz hadifogságban. [...] A hadifogságban a sors a tenyerén hordozott. 1945-től kezdve lassan megerősödtem. Beteg négy éven át sohasem voltam. 1948. július 23-án érkeztünk meg Máramarosszigetre, majd onnan Debrecenbe, ahol leszerelték. A három hetes karantén után

Breznyánszky Károly emlékezik • Papp Péter felvétele

Az emléktábla • Papp Péter felvétele

Részlet a kiállításból • Papp Péter felvétele

jelentkeztem a Mauritz-tanszéken. [...] Én nem akartam ott maradni, mert én térképező geológus akartam lenni. A Földtani Intézetnél akkor Szalai Tibor volt az igazgató [...] december közepéig dolgoztam Szentes Ferencsel, illetve Sztrókey Kálmánnal. Február végén behívtak az Iparügyi Minisztériumba [...] közölték velem, hogy a szabotázspár után a MAORT-nál van geológushiány, menjek oda. Élveztem a munkámat, csodálatos volt. [...] A forradalmian új adatokat a régi elképzelések hívei nem akarták elfogadni..."

Az Intézet belső udvarán, a Szepesházy Kálmán által több mint harminc éve magról ültetett, nevelt, mediterrán tájakról származó császárfű (*Paulownia tomentosa*) tövében **Breznayánszky Károly** emlékezett reá, majd leleplezte az emléktáblát.

Ezt követően a II. emeleti díszteremben folytatódott az emlékezés. Ennek során elsőként a geológust **Juhász Árpád** és **Szederkényi Tibor** (*Az Alföld alatti flis zóna felfedezése, szénhidrogén-kutatások, közetani és szerkezeti felismerések...*) méltatta. **Kertész Róbert** és **Szalóki István** (*Szepesházy Kálmán - a szolnoki Rotary első Mecénás-díjasa*), illetve **Kárpáti László** (*A miskolci Herman Ottó Múzeum Szepesházy Kálmán-adományozta szőnyeggyűjteménye* című emlékezése hangzott el. A továbbiakban **Kun Ferenc** (*Igy láttuk Kálmán bácsit - emlékezés a Rákóczi Szövetség Balog-völgyi Szervezetének mecénására, örökös tiszteletbeli elnökére*), **Csorbá-Simon László** (*Csak a vége sikerülne... - az utolsó hónapok, a Hospice támogatása, beszélgetések művészetéről, emlékekről*), **Budai Tamás** (*Előzetes tájékoztatás a Szepesházy Kálmán-alapította MFT kutatói ösztöndíj rendszeréről*) és **Nagy Béla** (*Részletek a Mauritz-tanítványok találkozásánál folytatott beszélgetésből*) emlékezett.

Az előadásokat hozzászólások követték. **B. Kovács István** *Szepesházy Kálmán és „Gömörország”* címen szólt. Biztosította a jelenlévőket arról, hogy a *Simonyi Alapítvány*, kedvezményezettként becsülettel és hűséggel kíván sáfárkodni a felvidéki magyarság javára hagyott örökséggel. Szólt arról, hogy az évente tervezett *Önzetlenség napja* c. rendezvényt kíván emlékezni és emlékeztetni a példá-

járja. Az alkalomra kiállítás is készült, amely Szepesházy Kálmánt, az embert, a mecénást mutatta be. Nagyon jó érzéssel távozhattak mindazok, akik szükségesnek tartották a megjelenést – sokan voltak.

*

Nagybalogon is megemlékeztek Szepesházy Kálmánról. Halálának első évfordulóján a Simonyi Alapítvány képviselői hajtottak fejet a sírjánál. Meghagyása szerint szétszórták a síron azokat az elszáradt rózsaszirmokat, amelyeket Kálmán bácsi néhai felesége temetési koszorújából őrzött meg, s amely hagyatékából utólag került elő. **Molnár Sándor** rimaszombati református lelkész imában mondott köszönetet Urunknak a Szepesházy Kálmán életéért.

Március 8-án ismét összegyűltek a tisztelők. A sírnál a helyi *Gyöngyösi István Irodalmi Kör* és **Cseh István** putnoki katolikus kanonok szolgált. A református templomban emléktáblát avattak fel Dr. Szepesházy Kálmán emlékére, aki jelentős adományával nagyban hozzájárult a templom 2007-es

Egykori kollégák Nagybalogon • Papp Péter felvétele

felújításához. Az istentiszteleten **Gebe László** nagybalogi és **Dérer Zsolt** putnoki református lelkészek szolgáltak. Közreműködött a helyi *Szivárvány Népdalkör*. Az emlékezést, amelyen a MFI és a Magyar Földtani Társulat küldöttséggel képviseltette magát, szeretetvendégség zárta.

(szerk.)

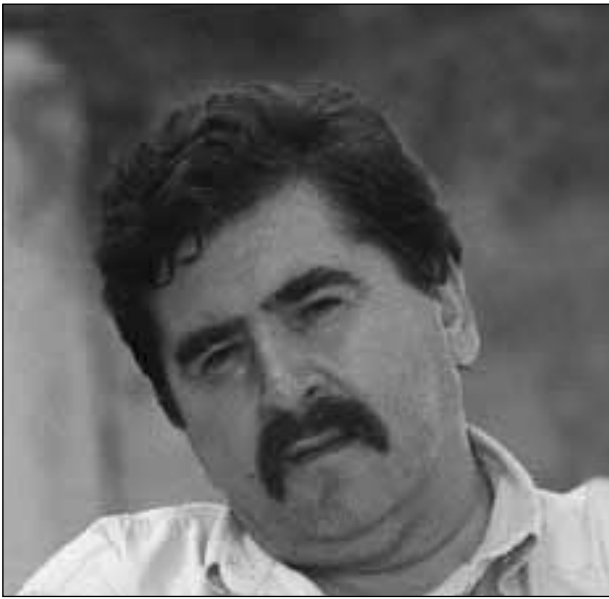
Helyreigazítás:

Szepesházy Kálmánnak folyóiratunk 2008. évi 2. számában közölt (eredetileg kézzel írott, nehezen olvasható) önéletrajzi visszaemlékezésének átiratában több személynév, illetve egyéb kifejezés helytelen formában fordul elő.

Ezek: Csíky Gábor (69. o.), Dzulinsky (70. o.), Hedberg (71. o.), Jantsky (69. o.), Kertai György (67. o.), Kettner (68. o.), Reichert Róbert, Reichert Gábor (63. o.), Scheffer (63. o.), Székyné Fux Vilma (64., 68. o.), Sztrókey Kálmán (64. o.), Taeger Henrik (63. o.), Telegdi Róth (70. o.), Vándorfi Róbert (69. o.) és Wein György (69., 70. o.). Az elírásért az érintettek szíves elnézését kérjük.

Ugyancsak helytelenek a geotuma (helyesen: geotumor, 71. o.), köpenydiapér (helyesen: köpenydiapír, 71. o.) kifejezések, valamint a MAFI (helyesen: MÁFI – Magyar Állami Földtani Intézet) rövidítés.

Dusza Istvánra emlékezve

Ha belegondolok, hogy immár hét éve nincs közöttünk, csak a triviális hasonlat juthat eszembe az idő rohanásáról. Idén május ötödikén a *Pozsonyi Casinó*ban emlékeztek rá barátai, munkatársai, ismerősei. Nem tudtam ott lenni az emlékestén, de hát nem is ez a lényeg: a láthatatlan szálak a fontosak, amelyek egymástól távol levőket, élőket és holtakat össze tudnak kötni. S Dusza Pista valószínűleg nem panaszkodhat arra, hogy keveset és kevesen gondolkodnak vele, mióta itt hagyta a számára fájdalmasan rövidre szabott földi létet. S a szálaknál is fontosabb – mert azok, tetszik, nem tetszik, vékonyodnak a koptató évek malomkövei közt – az üzenet, a hátrahagyott példa ereje. Az pedig, a fenti szálakkal ellentétben, mintha erősödni látszana. S így van ez jól.

Első találkozásunk furcsa körülmények közt történt, annak előtte – bár szülőfalunk, Melléte és Horka (s nem Özörény!) egymás mellett fekszik, és ugyanabban az iskolában, Pelsőcön koptattuk a padot, csak Pista két évvel fiatalabb – csak távolról, hírből, egy-egy újságcikk apropóján ismertük egymást. A Magas-Tátrában voltam a hadseregben kapott tüdőgyulladás utáni szanatóriumi kezelésen, s ott futottunk össze, ha emlékeim nem csalnak, valahol a Csorba-tó környékén. Hogy ő mit keresett ott, nem emlékszem, csak arra, hogy épp akkor jelent meg nekem is, neki is verse napilapunkban. Amelynél sok évvel később együtt nyűttük egymás idegeit a kulturális rovatban. Két gömöri fiatalember a Tátra csúcsai alatt hadovál költészetéről – hát ebben a képben, azt hiszem, sok minden benne volt, amit meg sem próbálok most taglalni. Utólag talán meglepő, de akkor nem hatott annak, hogy Pista, ez a sokak számára dohogós, robbanékony, de mindezekelőtt közösségi ember szerelmes verssel indult a tollforogatói pálya felé. Nincs pedig ebben semmi különös, hiszen aki ismerte, tudja, szenvedélyes ember volt, s ez alól a magánélete sem lehetett kivétel. Második házasságához

már tanúként asszisztáltam, immár magam is pozsonyi albérletben szűkölködő, ide-oda hányódó, végül is kirúgott újságíróként, ifjú poétaként. Hogy így alakult (mármint, hogy a szlovák fővárosba kerültem), tulajdonképpen Pistának köszönhettem. Ő akkoriban a *Nő* c. hetilapnál dolgozott, s egyszer beugrott hozzám a tornaljai könyvtárba, ahol egy rövid periódusát töltöttem életemnek, írjak a lapnak riportokat, s ha van hozzá affinitásom, felvesznek riportternek. Tudta, hogy a kitörés tövises útját járom, és segíteni akart. Mert a szenvedélyesség mellett, sok arca közül ez volt az egyik meghatározó: a segíteni akarás másokon.

Tulajdonképpen ez kísérte végig egész életén. Ez munkált benne a közösség, a felvidéki magyarság, annak kultúrája, jobb minőségű léte, jogai, és minden egyéb kategória tekintetében. Ezért írt riportot, színházi kritikát (amit az érintettek olykor nehezen viseltek), ezért járta az országot fáradatlanul, bekukkantva az emberi sorsok és tájak legeldugottabb zegzugaiba, mindenhol kibányászva egy-egy csiszolatlan gyöngyöt, elővarázsolva egy-egy emberi könnycseppet, miközben nyelte a magáét. Mert nagy termete és felcsattanó hangja sem tudta palástolni, hogy rendkívül érzékeny, vajszívű emberről volt szó.

Emlékek villannak elém, mintha egy gyorsvonat ablakán nézném az elcsattogó tájat: Dinnyés Jósikával és feleségével, Bögrével vonatozunk Ullman Pistához; albérleti szobájában Dobos László regényének kefelenyomatából olvas fel szinte lázasan; nyolcvankilenc meglódukt napjaiban a *Csemadokot* próbálja menteni; nekiront a járási kisisteneknek, sajtópert akasztva a kiadó nyakába; kezét teszi a tűzbe egy-egy tehetségért, miközben kitiltják a színházból, főszerkesztővel, rovatvezetővel pöröl, az egész világnak hadat üzen, miközben saját nyavalyáival nem tud megbirkózni. Sorolhatnám közös élményeinket, nyűgeinket, egymásnak feszüléseinket, de túl terebélyes, mégis túl töredékes lenne a tabló. Mert Pistát nehéz egzaktnak, jól megfogalmazott mondatokkal láttatni, visszaadni.

A lexikonok, életrajzi ismertetőik leírják, hogy pályájának utolsó szakaszában szabadúszó volt, csak azt nem mondja el senki, hogy nem önként és dalolva választotta ezt a „szabadságot”, hogy Ratkó József hasonlatával élve, részben, a saját porhüvely bosszúja mellett kicsinyes leszámolás áldozataként, valahol törvénytelen halottunknak kellene őt is tekintenünk. A szabad világ halálos ölelése azonban tabutéma még égtájainkon. Pista mintha ezen a téren is feladná a leckét: tessék kimondani, dokumentálni és értékelni az elmúlt két évtizedet, amely olyanokká tett bennünket, amilyenekké váltunk. Méltatlanokká, fejet be a nyakunk közé-huszárokká, peremre sodródó, összefogásra képtelen társasággá. Hol a bátorság, hol az igazság kérlelhetetlen tisztelete és számon kérése?

Nehéz tükröt tartasz elénk, Pista, de előbb-utóbb bele kell néznünk.

Kövesdi Károly

Szászi Zoltán

Dusza Pista emlékére

ha jársz majd megint
még erre nézz be
egyszer rég
de furcsa mondani
ennyire futotta csak

Kassáról hogy Pozsony felé szaladt
vajfihérke kis népautóján
hová épp
színházba tavaszt nyitni Szerdahelyen
verset hallgatni a Garamnál s csak úgy
soha bele a vakvilágba nem
mindig értelem hajtotta
végig e déli vonalon

reggel délben vagy hajnalát pirítva keletnek
most tudod csak meg
végül is szerettek

apró kávécsészék bújtak el tenyeredben
pattanásig tömött táska alján
egy levél vagy kiírt részlet után kutatva
maradt soha félbe nem hagyott mozdulatod
lenyomata az agyban

ritka jókedved sűrű dohogásod
felfeszített hosszú mondataid
s a sár ott fent Horka felett
mint reggeli út Pozsonyból haza
olyan barázdált véreres veres
kis udvaron várt mama
égi gyom fojtja már virágait
nem rád szánta

januári reggel hasadásában ébresztett
friss lebegtető hiány

mostantól fel-le jár a tél
a völgyön nem találsz
otthont s meleget

csak köröted méléző neveket
síroknak síroknak számát gyarapodni láthatod

tebenned bízunk
több pedig nem adatott

Juhász Dósa János, az est házigazdája, mellette Huszár László

Juhász László Szászi Zoltán versét adja elő

Dusza Máté

Petőfi Sándor Emlékdíj a rimaszombatiaknak

Megannyi próbatétel után, 1989 novemberét követően kezdődött meg Rimaszombat szellemi rehabilitációja, csaknem egy félszázad torzulásainak eltávolítása, a hiányok pótlása. Ennek része volt a köztéri elnevezések módosítása, majd Tompa Mihály korábban száműzött szobrának visszahelyezése az ismét a költő nevét viselő térre. Emléktáblát kapott **Győry Dezső, Szombathy Viktor, Hatvani István, Szentpéteri József, A. Tóth Sándor, a Tóth család, Bartók Béla és Pásztor Ditta.**

*

Rimaszombatban **Petőfi Sándornak**, valamint az 1848/49-es forradalomnak és szabadságharcnak a hagyományait mindig is kellő figyelemmel ápolták. Petőfi Sándor első köztéri szobrának a tervét a magát mindig rimaszombatinak valló, első lépéseit itt, a **Ferenczy István** műtermében megtévő **Izsó Miklós** készítette el. Az egyik gipszmintát még 1882-ben ajándékozta a Petőfi-szobor-egyesület az alakuló vármegyei múzeum részére; ezzel indul tehát a múzeum története. Az alkotót (háttérben a Petőfi-szobor fejrészével) a rimaszombati gimnáziumi tanár, **Tóth József** örökítette meg olajképen. **Findura Imre, Veres Samu, Kálniczky Géza** folyamatosan ébren tartották a költő itteni emlékét. A kevéssé ismert rimaszombati költő, **Telek A. Sándor** 1923-ban *Apotheosis (Petőfi centennáriumára)* címen írt poémát. Győry Dezső nagyhatalmú versben emlékezett arra, hogy Petőfit Gömör és Kis-Hont vármegye tiszteletbeli táblabírájává választották (*Petőfi Gömörben*, 1941). Ugyanő *Viharvirág* címen nagyapja, a **Bem** apó hadnagyaként szolgált **Kalla Mihály** naplója alapján regényt is írt. Petőfi és a '48-as emlékek **Veres Jánost** is megihlették.

A 60-as, 70-es években a *Tompa Mihály Klub* volt az a hely, ahol a '48-as hagyományokat ápolták. A *Bástya Egyesület* által a helyi köztemetőben állított kopjafá az aradi vértanúkra való emlékezésre ad alkalmat.

Kiemelkedő mozzanata volt a fentebb vázolt szellemi „honfoglalásnak”, illetve a Petőfi-kultusz ápolásában a költő köztéri, egész alakos szobrának a felavatása. Petőfi Sándor rimaszombati köztéri szobrának az avatása eladdig és azóta nem látott jó példát nyújtott az összefogásra. A kisnyugdíjastól az akadémikusig, aprótelepüléstől a székesfővárosig megannyi önkormányzat, civil szervezet és politikai párt, fogott össze az ügy érdekében. Az ünnepélyes avatásra, amelyről a *Duna TV* helyszíni közvetítésben számolt be, 2004. május 29-én került sor.

Az avatást követő ünnepi esten jelentette be **Bán Zoltán**, a *Simonyi Alapítvány* gondnoka, hogy az Alapítvány Petőfi gömőri táblabírává történt megválasztása, valamint a szoboralapítás emlékére díjat alapít, melyet a civil helytállásért kíván adományozni. Eddig **Habodász Elemér** (posztumusz), **Kováts Miklós** (Kassa) és **Koncsol**

László (Pozsony) részesült az elismerésben.

Rimaszombatban, az egykori Oskola-, később **Szentpétery József** utcában (ma: **Tomašik** utca) áll az az épület, amelyben Huszt János vendégeként Petőfi Sándor 1845 májusában megszállt, s amelyről *Uti leveleiben* is megemlékezett. A házat 1939-ben azonosította **Wallentínyi Dezsőné Győry Ida** (Győry Dezső édesanyja), aki emléktáblával is megjelölte azt. (Ez utóbbi ma is a homlokzaton látható). Ettől az időtől kezdve jelképes, kultikus helye ez a ház a rimaszombati magyarságnak. 2004-ig, mielőtt felavattuk a városban Izsó Miklós Petőfi-szobrát, rendre ennél a háznál emlékezett Rimaszombat és vidéke magyarsága 1848. március 15-ére.

A műemléképület önmagában is érték, hiszen Rimaszombatnak legrégebbi álló épülete, amely többszöri átépítés után nyerte el mai formáját. Legkorábbi része legalábbis 18., ha nem 17. századi. Utolsó lakója, **Drencsik Mária** halálát követően a házat Rimaszombat város örökölte meg. 1989 után a *Csemadok*, majd a cserkészek használták jelképes bérleti díj ellenében. Noha a vonatkozó törvény értelmében a tulajdonos köteles a műemlék megóvásáról gondoskodni, a gyakorlatban ez nem történt meg, s a ház állaga egyre romlott.

Ízetlen közjáték volt, amikor bizonyos körök a *Vasárnap* hasábjain úgy fogalmaztak, hogy már csak a szemét tartja össze a házat, miközben a Petőfi Sándor szobrát felállíttató *Rimaszombat és Vidéke Társaság*ot azzal vádolták meg, hogy csupán tündökölni akart Petőfi fényében, s hagyja a házat összedőlni. (Arról, hogy a ház korábbi használóinak milyen szerepe volt mindebben, az írás szerzője gondosan hallgatott...)

A szoboravatást követően, miután a Csemadok és a cserkészek nem vállalkoztak a felújításra, kezdeményeztük az ingatlan tulajdonjogának átruházását a Rimaszombat és Vidéke Társaságra. Utóbbi kötelezte magát arra, hogy a 2004-ben felavatott Petőfi-szobor után és a költő helyi kultuszának kiteljesítéseként – biztosítja az épület teljes felújítását és az emlékhely további fenntartását. Az önkormányzat a kezdeményezést jóváhagyta, jelképes 1 koronáért eladta az épületet, a telket pedig 50 évre bérbe adta, szintén jelképes áron, s a felújítás megkezdődhetett.

2006-ban Rimaszombatban zajlott az *Európai Protestáns Szabadegyetem* által évente megszervezett ún. *Akadémiai Hét*. A nagyszabású rendezvény társszervezője a Rimaszombat és Vidéke Társaság volt. Ennek zárásaként, május 26-án nyílt meg ünnepélyesen a korábban *Petőfi-ház*ként ismert épület, immár *Múzsák Háza* néven.

Az épületben létesített, *Szabad hangok* címet viselő állandó kiállítás bemutatja azoknak a jeleseknek a hosszú sorát, akik rimaszombatiként írták be nevüket a magyar művelődéstörténetbe, kitüntetett figyelmet fordítva a helyi Petőfi-kultuszra. A házon látható domborművet annak alkotója, **Győrfy Lajos** szobrászművész és **Varga Imre** bronzöntőmester adományozta.

A Múzsák Háza • Gecse Attila felvétele

A kiállítás alapkoncepcióját a rimaszombati székhelyű *Református Tudományos Gyűjtemények* készítette, az anyaggyűjtésben és kivitelezésben pedig a *Petőfi Irodalmi Múzeum* (**Ratzky Rita, Rabecz István**) segített határozatosan.

A felújítást a szoborra adományozott pénz maradványa, a *Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma* (Budapest), a *Bükk Közmű B. T.* (Miskolc), a *Simonyi Alapítvány*, a *Közép-Európai Alapítvány* és sok más személy adománya, illetve munkája tette lehetővé. A felújítási terveket és a kivitelezési munkálatokat **ifj. Csobó István** építészmérnök-vállalkozó készítette, illetve irányította.

Az épület alaprajzi beosztása (kettős tengelyű) lehetővé teszi, hogy benne szerény körülmények között szállást is biztosíthassunk, igény esetén afféle ideiglenes otthonként, alkotóházként is szolgál. Természetesen az alkotókon kívül bárki más szívesen fogadott vendég. (Vendégeink lefeküdhetnek ugyan Petőfi „ágyába”, azaz az előszoba földjére, de egy 2 személy részére kialakított, hálófülkéből, konyhai részből és fürdőszobából álló lakrész is rendelkezésükre áll.) A ház fenntartási költségeihez hivatott hozzájárulni a szállásdíjból remélt bevétel. „Töltsön egy éjszakát a Petőfi ágyában!” Az utóbbi jelszó jegyében invitáljuk és várjuk kedves vendégeinket. A felújítás még nem fejeződött be. Tervben van a kerítés újjáépítése, illetve az udvar rendezése is. Remélhetőleg erre is hamarosan sor kerül. A Múzsák Háza átadásával városunk egy újabb

Aki átadja: dr. Gubcsi Lajos, aki átveszi: B. Kovács István
Gecse Attila felvétele

Emléktábla a Múzsák Házán

fontos emlékhellyel gyarapodott. Mindez erősít bennünket öntudatban, magyarságban.

Az átadást követően került sor annak az irodalmi pályázatnak a kiértékelésére, amelyet a Rimaszombat és Vidéke Társaság hirdetett meg erre az alkalomra. A pályázatra 9 alkotás érkezett. Az első helyre, megosztva **Tózsér**

A Rimaszombat és Vidéke Társaság elnökségi tagjai
a díjátadón • Gecse Attila felvétele

Árpád és **Bettes István** (*Pelsőczy Tar Dunyhád*) pályaművét sorolta a bírálóbizottság. Második helyezést ért el **Mizser Attila** verse, míg a harmadikra **Szászi Zoltán** alkotása került.

Talán az itt csak vázlatosan érintett vállalás és szolgálat elismeréseként adta át idén március 14-én **dr. Gubcsi Lajos**, a *Magyar Művészetért Díj* kuratóriumának elnöke a *Petőfi Sándor Emlékdíjat* a Rimaszombat és Vidéke Társaság elnöksége által a rimaszombati magyarságnak. A Díj átadására a helyi Művelődési Ház gömbtermében került sor, a másnapi ünnepségre való lelki felkészülés jegyében.

(kil)

Sikeres „érettségi”

A Tompa Mihály Vers- és Prózamondók, Énekelt Versek és Lírai Színpadok Versenyéről

*„Megenyhült a lég, vidul a határ,
S te újra itt vagy, jó gólyamadár!”*

A gólyákkal és fecskékkel immár 18. alkalommal érkeztek rimaparti városunkba a vers- és prózamondók. Az országos megmérettetésen már hagyományos kategória a megzenésített versek is. A verseny szakmai rendezői, a Csemadok Művelődési Intézetének munkatársai, **Kamenár Éva** és **Huszár László** 2007-ben gondoltak egy merészet és nagyot: új kategóriában hirdettek versenyt, a lírai színpadok versenyében, amely harmadik éve izgalmas, új színfoltja e nemes versengésnek.

A TMOVPV a 18. évébe lépett, a rimaszombati országos megmérettetés érettségiző diákká cseperedett. Mi, szervezők ezért gondoltuk úgy, hogy az érettségire készülő diákok hagyományos zöld szalagját és a ballagók útra indító batyuját minden versenyző megkapja. Elismerve ezzel a versenyek eddigi fordulóiban elért kitűnő szereplést, s megelőlegezve a sikeres „érettségit”.

A háromnapos rendezvény hagyományosan a névadó **Tompa Mihály** szobra előtti tisztelegéssel vette kezdetét. **Máté László**, a magát csak „kisebbségi mindenestnek” nevező nyugalmazott diplomata sok-sok üzenetet hordozó szónoklatát, **Bodolló Nikolettá** szavalatát, a *Blaha Lujza Vegyeskar* énekét hallgattuk meg, s a *Sobotienka* fúvószenekar dallamaira nemcsak Tompa Mihály, hanem **Petőfi Sándor** szobránál is elhelyeztük a megemlékezés

virágait. Záró eseményként pedig a fesztivál küldöttsége Tompa Mihály hanvai síremléke előtt is tisztelgett.

A színházteremben, telt nézőtér előtt **Cifruš István**, Rimaszombat polgármestere nyitotta meg a fesztivált. Ünnepi köszöntőt **Kovács Magda** író mondott [lásd az Agóra rovatban – szerk].

Immár 15 éve a megnyitó hagyományos színfoltja a *Kulcsár-díj* átadása. Idén ezt a kitüntetést **Bárdos Ágnes** és **Kiss Péntek József** vehette át az alapítók, **Kulcsárné Szénássy Zsuzsanna** és **Juhász Dósa János** kezéből.

Az országos döntőbe közel kétszáz versenyző érkezett, akik két napon keresztül a megfiatalított zsűri előtt mutatták be tudásukat, tehetségüket. A szakmai értékelés részletes, mindenre kiterjedő volt, a versenyzők és a felkészítők nagy meglepedésére, akiknek odaadó munkáját **Hrubík Béla**, a Csemadok országos elnöke egy ünnepélyes fogadás keretében külön meg is köszönte.

A szervezők minden kategória résztvevőinek ajándékműsorról kedveskedtek.

Az I.-III. kategória résztvevőinek tiszteletére a magyarországi *Holló Együttes Vándormuzsikusok* című gyerek-koncertjét mutatta be.

Idézet a RIKKANCS fesztiválújságból:

„Csiribiri csiribiri zabszalma, vándormuzsikusok jöttek a városba. Három zenész érkezett messze földről, hogy szórakoztassa a fesztivál apraját és nagyját.

A VI. kategória versenyzői • Gecse Attila felvétele

Az idei Kulcsár-díjasok, Bárdos Ágnes és Kiss Péntek József • Gecse Attila felvétele

A világ legszebb gyermekdalaait gyűjtötték csokorba. Kinyitott a Kutyatár, eljött Paprika Jancsi. Ezután felültünk egy szénásszekérre, fejünkön a vándorkalappal, zsebünkben fél pénzzel, és vettünk tyúkot, kakast, jókedvet”, amely nem lankadt a műsor végéig.

A IV. és V. kategória résztvevőinek **Bálint András Radnóti Miklós**ról készült összeállítása és a *Kor-Zár* együttes koncertje volt az ajándék. Bálint András varázslatos őszinteséggel vallott nemcsak Radnótiról, de saját gyökereiről is, s mindkettejük meghatározó kötődéséről néphez, nemzethez. **Zsapka Attila**ék a tőlük megszokott magas színvonalon adták elő a régebbi és a hamarosan megjelenő új lemezük dalaiból összeállított műsorukat.

A VI. és VII. kategória ajándékosarába **Huzella Péter** *Dalok a Dunánál* című műsora került. Ismét a Rikancsból idézek: „*Huzella Péter estje „pont” volt. Pont annyi vers és zene, pont annyi humor és búslakodás, pont annyi kedvesség és pont annyi komorság, pont annyi hang és pont annyi csend, amennyi kellett.*”

A lírai színpadok és az énekelt versek kategóriájának versenyzői nemcsak a nagyközönség előtti fellépés lehetőségét kapták meg az idén, hanem külön műsort is a pozsonyi *Lano Színpad* előadásában *Énekek a Kalevalából* címmel. Meg is érdemelték, mert ők korábban, már csütörtökön délután kezdték a versenyt, hogy az esti megnyitón is szerepelhessenek.

A fesztivál minden résztvevője örömmel, lelkesedéssel és kitörő tapssal fogadta és jutalmazta a *Szó-Zene-Kép* című műsort, ahol **Szászi Zoltán** és barátai beszélgettek

irodalomról, festészetéről, zenéről *A krónikás könyve* kapcsán.

Óriási közönségsikert aratott **Gál Tamás** és **Bodonyi András** *A nagyvidai cigányok* című fergeteges produkciója, melybe a közönséget is bevonták.

Ebben az évben is a fesztivál elmaradhatatlan színfoltja volt a *Ferenczy István Képzőművészeti és Irodalmi Versenyre* érkezett alkotásokból, valamint a salgótarjáni *Nógrádi Fotóklub* fényképeiből készített kiállítás.

A fesztivál fénypontja mindig a gála. A díjátadás, az első helyezettek győztes vers- és prózamondása Tompa szavait igazolja:

*„Midőn a hó elment tavasszal,
A szántó föld reményét adott,
Hogy a múlt évben nem hiában
Szórtuk belé a jó magot.”*

Záróakkordként **Köteles László**, a Csemadok általános alelnöke meghirdette a Tompa Mihály Vers- és Prózamondók, Énekelt Versek és Lírai Színpadok Versenyének XIX. évfolyamát és megbízta a *Csemadok Rimaszombati Területi Választmányának* elnökét a fesztivál megszervezésével, aki Tompa szavaival vette át ezt a nehéz, de annál örömtelibb feladatot: jövőre is „*zengjen a szó, s munkáljon hatalma*”, ezzel is biztatva a versenyzőket, hogy készüljenek a következő versenyre, fesztiválra.

Sebők Valéria

„Nyújtsd a kezed” – 5. alkalommal

Annak idején **Reisz Éva** kezdeményezésére szervezték meg Rimaszécsen a versenyt, 1999-ben. A szervezők két-éves periodicitásban gondolkodtak. A célja az volt, hogy fórumot biztosítsanak a cigány származású magyar gyerekeknek. A kezdeményezés 2003 után elakadt.

Pár év kihagyás után, 2008-ban újították fel a rendezvényt. A szervezést a 2007 júniusában alakult *Ternipe* p.t. vállalta magára, amely a tehetséges gyerekek támogatását tűzte ki célként.

Idén, május 8-án ismét megrendezték a versenyt, immár ötödik alkalommal.

Ifj. Vavrek István, a társulás elnöke köszöntője után a bíráló bizottság elnöki tisztét ellátó **Miko Attila** olvasta fel **Hrubik Bélának**, a *Csemadok OT* elnökének üdvözlő levelét.

Van talán, aki (esetenként, olykor nem is ok nélkül) a felzárkóztatást tartja a legfontosabbnak ezen a versenyen – afféle „szellemi inkubátorként” tekint az alkalomra. Mintha ezek a gyerekek talán nem állnák meg a helyüket más fórumokon. Pedig nem így van! Voltak itt olyan tehetségek, akikre ez bizonyítással nem érvényes! A másik dilemma a tartalomról fakad. Meglehetősen változatos a műsorválasztás. Az előadott művek közt népmesék éppen úgy előfordulnak, mint szépirodalmi művei.

Az eredmények:

Versmondók:

1. KATEGÓRIA – 1. **Várad Aranka** (Lénártfalva), 2. **Balog Noémi** (Tiszacsernyő), 3. **Žiga Krisztina** (Dernő). Különdíj: **Filo Beáta** (Deresk)

2. KATEGÓRIA – 1. **Balázs Mercedes** (Ragyolc), 2. **Rác Dénés** (Sajógömör), 2. **Balog Anita**, 3. **Horváth Patrícia** (Tornalja), 3. **Kárász Diana** (Nemesradnót)

3. KATEGÓRIA – 1. **Rusznay Erzsébet** (Rimaszécs),

Versenyzők és felkészítők (Kovács Csilla, Várad Aranka, Malik Cynthia – Baracai Alapiskola)

2. **Danyi Diana** (Rimaszécs), 3. **Horváth Ivett** (Dernő), 3. **Busa Kinga** (Rimaszécs)

Próza:

1. KATEGÓRIA – 1. **Oláh Lídia** (Balogfalva), 2. **Galamb Krisztián** (Csákányháza), 3. **Bari Kamilla** (Béna), 3. **Malik Cynthia** (Baraca)

2. KATEGÓRIA – 1. **Várad Krisztián** (Rimaszécs), 2. **Rusznay Zoltán** (Sajógömör), 3. **Lakatos Barbara** (Bátka), 3. **Viola Béla** (Tornalja)

3. KATEGÓRIA – 1. **Rusznay Erzsébet** (Rimaszécs), 2. **Balog Attila** (Bátka), 3. **Bari Ernő** (Bátka).

Különdíjban részesültek: **Szitari Antónia** (Rimaszécs),

Ifj. Vavrik István és Boros Mátyás díjátadás közben

Várad Aranka (Baraca), **Kökény Viktória** (Béna), **Várad Krisztián** (Rimaszécs)

A szervezők mellett díjat ajánlott fel a Magyar Köztársaság *Miniszterelnöki Hivatala Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Főosztálya* (képviselőként **Boros Mátyás** stratégiai főreferens volt jelen), valamint a *Simonyi Alapítvány* (**Bán Zoltán** képviselte).

A megnyitó alkalmával arra kértek, emlékezniük meg az idén elhunyt **Busa Viktor**ról. Szívesen tettem, mert tőle tehetségesebb mesemondó aligha ismert a Felföldön, de összmagyar összehasonlításban is bizonyosan a legjobbak között a helye.

A beszélgetések során rendre előkerült a „hogyan tovább?” dilemmája. Felmerült az az elképzelés is, hogy „Nagy a világ, megeshet ez is” címen országos mesenap(ka)t lehetne szervezni a legtehetségesebb felföldi magyar mesélő, Busa Viktor emlékére. Alkalom volna ez a rendezvény profiljának a megtisztítására, a kényszerű gettó-szemlélet feloldására, s egyúttal egy eddig hiányzó rendezvény kialakítására. S mindezt az egyik valaha élt legtehetségesebb (mellesleg: cigány-magyar) mesélőre való emlékezés jegyében. Csak megjegyzem, hogy lehetne kötődni a *Palócország-meseország* hagyományához is – a kettő illeszthető egymáshoz. Mindez azonban már a szervezők, illetve érintettek döntésén múlik.

(b. kovács)

Prágában, gömöriként

Hajnali indulás Rimaszombatból Pozsony felé, szikrázó áprilisi délből érkezés a szlovák fővárosba, majd némi várakozás a Prágai úton, a vasúti múzeum tövében egy trolimegállóban **Hizsnyai Zolival**. Mert jön a *Fonó*, kisbusszal a magyar székesfőváros felől. Késnek, persze, hogy késnek, fél egy helyett fél kettőre futnak be, de hát ilyen a forgalom, nem lehet haladni sehova, vagy legalábbis úgy tűnik. Tele a kisbusz zenéssel, költővel, előkerülnek jóféle párlatok üdvözlésnek, s már gurulunk is tovább a D1-es felé. Átlépjük a határt, békés dél morvaországi borvidék a díszlet, s ki is robban a vita, jó bor-e a morva. Ezt igazán csak kóstolással lehetne eldönteni, de erre most nincs idő, mert minden drága, hát irány Prága, ott a *Magyar Kulturális Intézet*be várnak minket szívszakadva, legyen már egy jó kis gömöri est, mert ugye régiók találkozhatnak a cseh fővárosban. Némi bolyongás és délutáni csúcsforgalomban való edződés után érkezés a belváros szívébe, némi kuncogás a parkolás miatt, mert hárman se bírjuk kinyitni a fekvő parkolóort, de aztán megy a dolog félkézzel is annak, aki ért hozzá. Ismerős, kedves arc fogad, egy gömöri földink, Timike vette a fáradságot és már az előadás előtt két órával ott vár a Lovag utcában. Idegenvezetőként rögtön sörözdét kell keresnie, de előtte megnézzük, megnéznénk az Orlojt, de annyi a japán turista, meg a fényképezőgép, hogy nem látni sokat. Inkább tovább egy csendes mellékutcába, egy kedvhez csapoltra. Van világos is meg barna is, mindkettő kiváló. Majd sietve vissza a magyar kultúra prágai bástyája felé, le ne késsük a Fonó

és a gömöriek estjét. Még úton Prága felé **Agócs Gergő** – minden pásztorzenészek budapesti védangyala – arról mesél szomorkásan, hogy megint egy rendes juhászemberrel kevesebb, meghalt ugyanis Ráson **Laczkó Jani** bácsi, akitől sok nótát eltanultak. Egy kicsit neki is játszik a banda, mikor húzza a gömörít a nagy, prágai közönségnek. Legszebb bajszú fél évszázados poétánk, Hizsnyai Zoli **Tózsér Árpád** népdalokról szóló szövegét interpretálja, majd mennek a versek sorban, köztük egy alkalmi vers is, amely az elhunyt pásztorra emlékezik. A bő százhusz férőhelyes nézőtér félháznál többel veszi a dallamokat meg a verseket, vannak olyanok, akik egy árva szót sem értenek magyarul, de valami kötődésük mégis van ehhez a nyelvhez és néphez. *„Elveszett a lovam a cédrusfa erdőbe, elkopott a kemény szárú csizmám, sej a ló keresésbe”* – olyan természetesen szakad ez ki az emberből, miként az is, hogy *„A Vidróczky manga nyája, forog-morog a Mátrába, azé’ forog a Mátrába, mer’ Vidróczkit nem tanázza”*. Vers, zene, vers, jó kis ritmusok, váltások komolyból vidámba, vidámból komolyba, szomorkásan, szépen. Siker? Mit tudom én. Jól érezzük magunkat, ez a lényeg. Lelkes kis csapat verődik össze, hontiak, nógrádiak, gömöriek, abaújiak, mind Prágába szakadt értelmiségiek, akik mostanság már csak egy évben egyszer, vagy két évben egyszer, vagy három évben egyszer mennek csak haza. Hazamennek? Ez se biztos. A műsor végén **Varga György** intézményvezető társaságában, meg rég nem látott ismerősök és soha nem látott ismeretlenek közt egy-két

A színpadon Szászi Zoltán, Hizsnyai Zoltán, Agócs Gergely és a Fonó zenekar • A Prágai Magyar Kulturális Intézet felvétele

Beszélgetés a Gömörország és a Palócföld szerkesztőivel. Balról: Handó Péter, Mizser Attila, B. Kovács István és a beszélgetést vezető Gyurcsik Iván • A Prágai Magyar Kulturális Intézet felvétele

pofa bor. Persze magyar. Indulni kéne, de itt a Lajos, aki a Pinkasban foglalt asztalt, az meg talán száz méternyire sincs a Lovag utcától. Le hát a pincébe, ahol kérdezés nélkül rakja elé a seritált a pincér, friss és habos, éppen jól hűtve. De a zenész még sörkóstolás közben is zenész. Az összetolt asztalnál vagy húszan mulatjuk az időt, közöttük jólelkű, Prágába szakadt szépségi nővérke, akinek a banda elhúz egy olyan népdalt, amelyet talán a kedves nővérnek öltözött szépleány nagyjapja énekelt, úgy ahogy azt kell, keleties szlovák tájszólásban. Morvák és csehek lepődnek meg azon, mennyire hasonlítanak egyes népdal-

lok egymásra. Hajnali fél kettő felé asztalbontás, kettőkor indulnak az utolsó elővárosi vonatok, a prágai magyarok nagyrésze ezzel utazik haza, hiába, no, nem éppen hétfőre való a mulatozás. Kisbuszra fel és irány haza. Mármint Szlovákia felé, meg a nagy Budapestre.

Másnap, mikor a zenészek és poéták már régen ott-hon dolgoztak, Prágába ismét egy különítmény indult. A Palócföld szerkesztősége nevében **Mizser Attila** főszerkesztő és **Handó Péter** szerkesztő, a Gömörországgal folyóirat nevében pedig **B. Kovács István**, lapgazda, főszerkesztő. Igazán jó lett volna ezen a beszélgetésen is

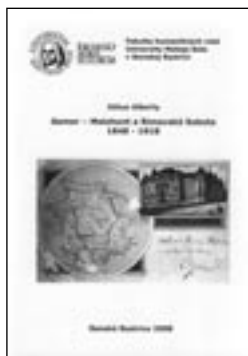
ott lenni, a felvételek tanúsága szerint nem is ártott volna a létszám kipótlása az egy nappal korábban ott szerepelt zenészekkel, költőkkel. Hát a székesfővárosokban nem igazán van nagy túlekedés a „vidéki”-nek minősített irodalom és zene, meg egyáltalán a regionális ihletésű alkotások, műhelymunka iránt. Pedig minden gondolat valahol születik, s nem okvetlenül parlamentnek, váraknak meg bazilikáknak kell az emberre tekinteni az alkotás folyamán. De mindenképpen hála és tisztelet azoknak, akik eljöttek. Valamilyen élmény, néhány gondolat ott maradt náluk. Tisztán, bevesődve. Régiók találkoztak Prágában, Gömör versei, dalai szóltak, gömöriek gondolatai kaptak hangot és teret. Jó volt lenni, ott lenni.

Az estet kötetlen beszélgetés követte
A Prágai Magyar Kulturális Intézet felvétele

(szászzi)

Könyvről könyvre – lapról lapra

Július Alberty: Gemer-Malahont a Rimavská Sobota 1848-1918

(Univerzita Mateja Bela – Fakulta humanitných vied, Banská Bystrica, 2008, 135 old.)

„Lehetséges egyáltalán egy nemzetiségi konglomerátumot nemzeti állammá változtatni?” – teszi fel a kérdést a *Gömör-Kishont és Rimaszombat 1848-1918* c. dolgozatában a szerző. Így folytatja: „Milyen történelmi feltételei voltak ennek a kettősségében is egyetlen, a tárgyalt régióban valorizációs kritériumokat is integráló problémának a Monarchia és Magyarország feltételei között, és hogyan fejlesztette ezt tovább az 1848/49-es forradalom, erről szól a jelen munka”. Mint mondja, az ösztönzést, kihívást a munka megírásához az Európa Tanács kezdeményezésére 2003-ban Braunschweigben tartott konferencia nyújtotta, amelynek témája: 1848 az európai történelemben. Már a Bevezetésben is találkozunk téves adattal: **Ján Francisci-Rimavský** ügyvédi gyakornokoskodásának színhelye nem Gödöllő, hanem Bodollópuszta, Zsíp határában (5. o.).

A reformkori megye társadalmi és politikai viszonyainak áttekintését követően részletesen tárgyalja az 1848/49-es forradalom és szabadságharc (az utóbbi kifejezést nem használja a szerző) megyebeli vonatkozásait. Kitér a nemzeti gárda régióbeli szerepének értékelésére, különös tekintettel Tiszolcra, Nyústyára és Kokavára, a „három Solyom” (**Š. M. Daxner**, **J. Francisci-Rimavský** és **M. M. Bakulíny**) ténykedésére, valamint az áprilisi törvények rimaszombati alkalmazására. Különös figyelmet szentel az ún. pelsőci pernek és a murányi csatának. Az előbbinek „nemzeti” értelmezésére a Vezércikk részletesen kitér. Az utóbbiban használt „szlovák önkéntesek” – „gömöri magyar gárda” megjelölések csak tovább árnyalják a szerző szemléletmódját. A Bach-korszakot is jellemzi a szerző. Mint egy helyen fogalmaz, a szlovák nemzeti mozgalom fentebb említett vezetői – elhárítva a nekik felkínált katonai posztokat – szerényen visszahúzódtak.

A „szerénységre” azonban különös fényt vet, hogy megyei szinten mindhárman vezető beosztást vállaltak az elnyomó rezsimben. Foglalkozik továbbá 1848/49-nek Rimaszombat gazdasági és társadalmi viszonyaira gyakorolt hatásával, s a megyebeli viszonyoknak a kiegyezésig tartó jellemzésére is kitér. A *Még felszázad a monarchiában és Magyarországon* című fejezetben Rimaszombat és a megye gazdasági-társadalmi változásainak általános rajzát adja. Itt is számos tévedés található. Példának okáért: nem felel meg a valóságnak, hogy az ún. *Ujváros* ebben az időben alakult volna ki. Az a helyzet, hogy – nevével ellentétben – az említett településrész a város legkorábbi része. Az Egyesült Protestáns Gimnázium 1853-ban jött létre (s nem 1851-ben – 106. o.), a Kaszinót nem 1831-ben (110. o.), hanem 1834-ben alapították. J. Alberty is megismétli

azt a téves értelmezést, amely szerint a múzeumnak lett volna egyesülete, nem pedig az egyesületnek múzeuma (110 o.) – holott nyilvánvalóan az utóbbi a valóság... Tiszteletlenségként vagyunk kénytelenek elkönyvelni, hogy Tompa Mihály keresztnevét következetesen Michal formában írja (a „gyengébbek” kedvéért a 6. oldalon, zárójelben a magyar névalakot is megadja).

A megye általános rajzát a vonatkozó statisztikai adatok alapján vázolja fel a szerző. „*Tempora mutantur*”... Az idők változása a szerző szóhasználatában is megmutatkozik. Az 1919-es vörös kommünt évtizedeken át bolsevik meggyőződéssel „haladó”-ként jellemezte a szerző (is), ma azonban már csak – egyébként, okkal – „bolsevik forradalomként” említi. Sajátos, de jellemző, hogy a munka a „politológusként” szerepeltetett **Grendel Lajostól** vett idézettel fejeződik be. Ez utóbbival kapcsolatban megjegyezzük, hogy a trianoni döntés okai között nyilvánvalóan ott van a dualizmus elhibázott nemzetiségi politikája, ám csak erre visszavezetni akkor sem lehetséges, ha a szerzőnek ez kedvére volna.

A végére hagytuk a Bevezetésben olvasható következő idézetet: „A szerzőnek mindenekelőtt a faktográfiáról (a megismerés és értékelés pótolhatatlan alapjáról) volt szó, pontosabban szólva a tényekről, hogyan érzékelték az önkormányzat helyi szervei az összállami és országos eseményeket és folyamatokat, milyen közvetlen következményei voltak ezeknek a korabeli népesség számára, és hogyan lehet ezeket a tényeket és eseményeket értékelni az európai dimenzió pozíciójából. Csak ilyen hozzáállással és eljárással lehet a legmeggyőzőbben elválasztani a valóságos helyzetet annak mitologizációjától és azon előítéletektől, amelyek főleg a regionális történetírásban jelennek meg.”

Kár, hogy ezeknek az – egyébként indokolt – elvárásoknak maga a programalkotó Dr. h. c. mult. prof. PhDr. Július Alberty, CSc nem tesz eleget.

A könyvet a Matica slovenská alapítványa támogatta.

Nagy Dezső: A Gömör-Tornai-karszt történelmi felszínborítása

(ANP Füzetek V., Jósvalfő, 2008, 107 old.)

A Gömör-Tornai-karszt mindkét nemzeti parkja (az Aggteleki-karszt és a Szlovák-karszt) természetvédelmi célú kutatásaihoz, rehabilitációs beavatkozásaihoz,

kezelési tervek kidolgozásaihoz nagy segítséget nyújt a táj változásainak, a területhasználat módjainak és az egykori gazdálkodás intenzitásának a megismerése. Ehhez járul hozzá a bemutatott kiadvány, amely az Aggteleki Nemzeti Park füzetek sorozatának 5. köteteként jelent meg. Mivel

a kötet az Interreg program támogatásával készült, kétnyelvű, szlovák változatot is tartalmaz. Röviden ismerteti az első (1784–1787), a második (1856–1860) és a harmadik katonai felmérés (1884–1887), valamint az újabb térképezések (1953–1960, 1998–2000) eredményeit, amelyek alapján jól követhetők a táj változásai. A kiadvány számos mellékletet tartalmaz, amelyekből különösen érdekesek az egyes települések (Szilice, Pelsőc, Körtvélyes, Mecenzéf, Derenk, stb.) felszínborításának változásai.

Ág Tibor: Kunyhók hűsége. Népdalkutatók nyomában Szlovákia magyarlakta vidékén

(Összeállította és szerkesztette Bodnár Gyula. *Lilium Aurum*, Dunaszerdahely, 2007, 199 old.)

Az 5 fejezetbe tagolt könyv egyszerre tisztelgés **Kodály Zoltán** előtt, s ugyanakkor átfogó szelete annak a több évtizedes munkának, amelyet a szerző a szlovákiai magyarság körében végzett. Sok gömöri vonatkozás is található benne. A könyvhöz **Barsi Ernő** írt utószót, s egy CD-t is tartalmaz.

Dr. Söldos László: Huszárélet - gyöngyélet. Visszaemlékezések

(*Huszár Múzeum Baráti Kör*, Budapest, 2006, 209 old.)

A szerző a neves runyai család tagja. Az első kiadás 2003-ban jelent meg. Több ez, mint önéletrajzi emlékezés. Család-, nemzedék- és egyben kortörténet is.

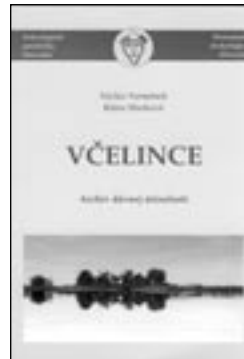
Elolvassa az egészet, egyetlen szóval tudom jellemezni: megrendítő. Elolvása minden gömörinek ajánlott.

Hála József-Kecskeméti Tibor-Voigt Vilmos: Kőpénzek. Mondák, költemények és énekek gyűjteménye

(*Mentor Kiadó*, Marosvásárhely, 2004, 334 old.)

Az ún. nummuliteszek az óharmad időszak melegvizű tengereinek lakói voltak. A „kőpénzként” emlegetett egysejtű lényeket a magyar hagyomány Szent László pénzeiként tartja nyilván. A kötetben Voigt Vilmos foglalja össze ezzel kapcsolatos ismereteinket. A feldolgozás alapjául szolgáló gazdag forrásanyagot Hála József gyűjtötte egybe, s benne számos, tájainkról származó adat is található.

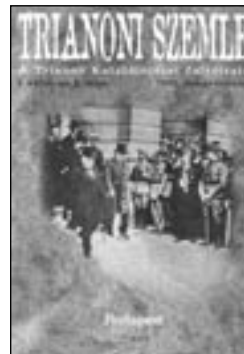

Václav Furmánec-Klára Marková: Včelince.

Archív dávnej minulosti

(*Archeologické pamätníky Slovenska*, Archeologický ústav SAV, Nitra, 2008, 135 old.)

A szerzőpáros tagjai a *Szlovák Tudományos Akadémia nyitrai Régészeti Intézetének* munkatársaként éveken át végeztek régészeti kutatásokat Méhiben. Nevükhöz fűződik a Halomszer dűlőben található, 1908-ban már megkutatott vaskori halomsír revíziós kutatása, valamint a Lászlófala határrészben lévő korabronzkori település **B. Kovács István** által megkezdett feltárásának a folytatása. Munkájuk azonban nem korlátozódik az említett kutatások eredményeinek bemutatására, de kitér a B. Kovács István által, főleg a Feketesár dűlőben folytatott feltárások prezentálására is. Az áttekintést időrendben olvashatjuk. Angol és magyar nyelvű összefoglalás is olvasható a munka végén. A gesztus méltánylása mellett, sajnos, nem hallgathatjuk el a magyar nyelvű fordítás gyatraságát.

Trianoni Szemle

(*Trianon Kutatóintézet*, A4-es formátum, 101 oldal, térképmelléklet)

Új folyóirat indult, ahogy az indító cikkben olvasható, „igazságigényes” olvasók számára. A lapgazda a két éve működő Trianon Kutatóintézet. A folyóirat, egyebek közt a következő gondolattal indul: „ha hazánkban Habsburg Kutatóintézet működhet, kiemelt állami támogatással, akkor eddig is miért maradt el a legmegrázóbb történelmi tragédiánk őszinte, tisztességes, »harag és részreahlás« nélküli felidézése...” Hogyan is lehetett volna, „amikor erről a kérdéstről fél évszázadon keresztül beszélni sem volt szabad”.

Fábián Gyula Közös gondolkodással, közös felelősséggel c. írását, miután bemutatja az előzményeket, a következő sorokkal zárja: „...saját szerencsétlenségünk, a trianoni példa az új párizsi béke aláírásáig hatással volt a győztesekre, akiknek az igazságról, a mások iránti tisztességes és emberi megítélésükről kevés fogalmuk volt.” Az első lapszámban egyebek közt a felelős szerkesztő **Szidiropulosz Archimédesz, Skultéty Csaba** és **Raffay Ernő** írását olvashatjuk. Kívánjuk, hogy a lapot a meghirdetett „igazságigény” sokáig kísérhesse.